

ženevske
novice
aciivou

št. 59
2020

decem
ber

GLASILO ZDRUŽENJA
ŽENEVSKIH
SLOVENCEV

(Bulletin de
l'Association des
Slovènes de Genève)

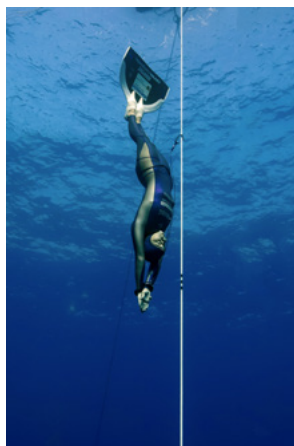
ženevske novice

*Glasilo združenja ženevskih Slovencev
(Bulletin de l'Association des Slovènes de Genève)*

Številka 59, leto XXVIII, november 2020

Fotografija na naslovnici: Alice Cattaneo

Fotografija na zadnji strani: Tone Stojko

2

uvodnik str. 3

Alenka Artnik str. 5

Genialna prijateljica z osmimi rokami str. 7

intervju

Sanja Fidler str. 12

Marta Kos str. 15

mnenja

Združevanja str. 19

Trajnostne investicije str. 21

Klinika Arlesheim str. 24

kultura

Bor Zuljan str. 26

Lučka Koščak, Bojevnica str. 27

Bojevnica str. 30

Tone Stojko, Naša jeza je brezmejna str. 31

December str. 33

TA TRENUTEK

Ko se lahko toliko umirim, da lahko začnem opazovati svoje misli, na način, kot da niso moje, se mi občutek za ta trenutek popolnoma spremeni. Naenkrat začutim sebe, svojo prisotnost v tem "zdaj" in obide me neopisljiv občutek sreče. Kako enostavno, si rečem in se sprašujem, zakaj si tega večkrat ne privoščim, zakaj toliko trenutkov preživim v preteklosti ali prihodnosti.

Letošnje leto je bilo zelo posebno, ker se je v življenjih nas vseh zgodilo veliko sprememb, na katere, kljub vsej naši inteligenci, nismo bili pripravljeni. Ne vemo tudi, kaj bo naprej, zato je zavedanje življenja v tem trenutku še posebej dragoceno. Razmišljam, kako se z vso skrbnostjo pripravljamo na edinstvene dneve v življenju, kot je na primer poroka. Vse mora biti najboljše mogoče, do zadnje podrobnosti. Hkrati pa se ne zavedamo, da je vsak naš trenutek, vsak dan, prav tako edinstven, ker se zagotovo ne bo nikoli več vrnil. Da bi se morali na vsak dan prav tako skrbno pripraviti, ker je poseben, ker je edinstven. Takšno življenje, ko cenimo vsak dan sproti, res postane vredno, pa kolikorkoli dni nam je že namenjeno. Ni nam treba čakati, da se bo enkrat vse spremenilo, na bolje seveda, da se bodo vsi problemi rešili sami od sebe, ampak da se zavemo, da smo aktivni igralci v scenariju našega življenja.

Vedno znova me navduši spoznanje, kako veliki ljudje se rojevajo v naši tako mali Sloveniji. Res smo lahko ponosni in se lahko nehamo ponašati le s tem, da smo najboljši v samokritičnosti. Smo v svetovnem vrhu v dosežkih na različnih področjih, od znanstvenih, umetniških do športnih.

V tej, po vsej verjetnosti zadnji številki *Ženevskih novic*, bi vam rada predstavila Alenko Artnik, svetovno prvakinjo v potapljanju na vdih, ki nam je lahko svetla luč, kaj se vse lahko naredi z vztrajnim treningom in neverjetnim pogumom. Tudi tukaj je popolna prisotnost v trenutku ključna za uspeh.

In ko smo že pod morjem, boste lahko srečali genialno prijateljico, izpod peresa novinarka in publicistke Irene Štaudohar, ki nam je dovolila objavo njenega članka o hobotnicah, tako posebnih, a tako malo znanih živalih, ki se vedno rodijo kot sirote, saj njihova mama umre kmalu potem, ko izleže jajca. V letu, do letu in pol, kolikor živijo, pa se naučijo vsega kar rabijo za življenje. Iščejo ljubezen, zato se rade dotikajo ljudi, ki jim zaupajo.

Lahko si preberete tudi intervju z Sanjo Fidler, ki se v Ljubljani v teh posebnih časih, ko se pod pretvezo epidemije, kršijo temeljne človekove pravice, že mesece in mesece bori za pravičnejšo in bolj humano družbo.

Tudi Marta Kos, naša bivša veleposlanica v Bernu, ki je nedavno začela svojo novo profesionalno pot v Ženevi, nam je ljubeznivo odgovorila na nekaj vprašanj.

Irena Sterckx, nekdanja dolgoletna urednica *Ženevskih novic*, nam je napisala nekaj njenih prijetnih spominov na leta, ko je bila skupnost ženevskih Slovenk in Slovencev še velika.

Poleti sem na potovanju v Švico srečala zanimivega mladega Slovenca, Manuela Wedro, ki sicer živi v Bazlu, a njegove raziskave o trajnostnem razvoju so se mi zdele tako zanimive, da sem ga prosila, naj nam kaj napiše o njih. In je.

V zadnjem mesecu sem bila nekaj časa na zdravljenju v Kliniki Alesheimu, vasici blizu Bazla. Imela sem občutek kot da sem v raju na zemlji, kar je res izjemno za bolnico. Odločila sem se, da vam jo na kratko predstavim, če bi slučajno kdaj morali na zdravljenje tja.

V rubriki o kulturi si lahko preberete recenzijo o izrednem uspehu nove zgoščenke klasične glasbe Bora Zuljana, profesorja na ženevskem Konzervatoriju za glasbo. To je že njegov tretji CD, o katerem, kot o prejšnjih, strokovnjaki pišejo le najboljše kritike.

Letos sem pripravila razstavo skulptur z naslovom *Bojevnica* v tržiškem muzeju NOB, ki si jo, zaradi znanih sanitarnih omejitev, lahko ogledate do 20. 1. 2021, a najbrž le skozi velika steklena okna galerije.

Tone Stojko je v Muzeju moderne zgodovine v Ljubljani odprl fotografsko razstavo *Naša jeza je brezmejna*, ki prikazuje zadnjih petdeset let zgodovine protestov v Sloveniji, od študentskih v sedemdesetih letih, preko Roške leta 1988, do današnjih petkovih protestov. V razponu petdesetih let je videti ogromno razliko v tem, kako policija obravnava demonstrante.

Andrej Rozman Roza mi je dovolil objavo pesmi o decembru iz svoje najnovejše pesniške zbirke, kjer si podajata umetniški roki z Marijo Lucijo Stupica.

Hvala iz srca, vsem bralcem za vsa ta leta zvestobe, za vzpodbude in pohvale, za tridesetletno podporo *Ženevskim novicam*, vsem članom *Združenja ženevskih Slovencev* in *Uradu za Slovence po svetu* iz Ljubljane pa tudi za njihovo vsakoletno moralno in finančno pomoč.

Moja tiha želja je sicer, da bi se našla junakinja ali junak, ki bi nadaljeval tradicijo urednikovanja *Ženevskih novic*, enega zadnjih glasil naših izseljencev po svetu.

Naj nam bo naslednje leto napolnjeno z lepimi trenutki, dobrimi ljudmi, ljubečimi odnosi, z dnevi, ki jih bomo res cenili, z življenjem polnim dobrih novic, z dnevi brez strahu, dnevi polnimi upanja in poguma, veličastnih, kakršni smo mi vsi.

Lučka Koščak

ALENKA ARTNIK

Alenka Artnik je izjemna športnica, svetovna rekorderka v potapljanju na vdih, ki se v morju počuti kot njegov del. Je del oceana in ocean je del nje. Kot kapljica, ki diha, kot diha morje. Doma iz Kopra, že dolgo doma v vseh morjih sveta. Trenira osredotočenost, lepoto biti v tem trenutku, čutiti le najpomembnejše: dih.

Je prva ženska na svetu, ki se je spustila z dvema plavutkama globlje od 90 metrov; zdaj je njen rekord že 95m in tudi prva ženska, ki je z eno plavutjo presegla magično mejo 110 m in letos v jeseni v Rdečem morju postavila svetovni rekord - fantastičnih 114 m.

5

Alenko sem povprašala, kaj jo tako vleče v globine, kako se tam počuti in kaj jo tako motivira, da se tako vztrajno ves čas vrača še globlje.

Odgovorila mi je takole:

“Ne verjamem v naključja in verjamem, da nam vse kar rabimo, pride v pravem trenutku naproti. Kot darilo veselja, kot neko orodje, da lahko odkrivam globine, ne samo morske, ampak tudi globine življenja.

Prosto potapljanje mi je spremenilo življenski stil, čutim ga kot dodatno razkošje, ker mi pomaga raziskovati svoje notranje globine. Globine z vidika športa so eno, naš mentalni del, naš um ima druge globine in na podzavestnem pridejo na površje stvari, ki drugače ne bi.

Potapljanje je izkušnja, ki se je šele začela in v prihodnosti bom lahko o tem govorila še več.

Kako se počutim spodaj, je odvisno od tega kakšen potop je, ali se potapljam bolj za svojo dušo, ali pa je to športno tekmovanje, športni potop.

Ko imam možnost, da se potapljam za svojo dušo, ko se ne menim za metre in globine, je spodaj vedno zelo tiho, mirno, vse se ustavi, občutek imam, da sem kapljica v morju, a niti približno majhna ali osamljena, nasprotno občutek imam, da spadam tja. To je zelo prijetno za dušo, zato ker tam spodaj pač preprosto si, tam spodaj le obstajaš, tam ti ni treba nič razlagat, nič razumet, nič razmišljat in ta občutek je zelo ovobajajoč, občutek, ki ga je lahko prenesem gor na kopno, čeprav je včasih na kopnem vse težje. Lepo je doživet ta drugi kontrast; tako lahko najdem harmonijo vmes.

Absolutno je prosto potapljanje zame nekaj več kot le šport, medtem pa so potopi na treningih in tekmovanjih, ker je fokus izredno pomemben, nekaj čisto drugega,. Ko si zadanem nek cilj, je seveda tudi koncentracija čisto drugačna. Popolnoma sem prisotna.

Lučka Koščak

GENIALNA PRIJATELJICA Z OSMIMI ROKAMI

Po tem, ko boste na Netflixu videli dokumentarni film *Hobotnica moja učiteljica*, ne boste nikoli več jedli hobotnice v solati. Še dolgo boste premišljevali o tem, kako nenavadne so – s tremi srci, modro krvjo in osmimi lovkami, od katerih vsaka razmišlja in čuti po svoje.

Craig Foster je režiser dokumentarnih filmov. Star je nekaj čez petdeset let in nekje na vrhuncu svoje kariere je preprosto izgorel.

Preselil se je čisto na konec Afrike, v bližino divjega zaliva False Bay, pri Cape Townu. Tam je preživel otroštvo in se vse dni potapljal v divjem Atlantiku. Vedel je, da mu lahko pomaga le narava, zato je vzel masko in se odpravil na obalo, kot nekoč. Voda je bila ledena, a ko je enkrat umiril dihanje, ko se je sprostil, je lahko v njej ostal več ur. Opazil je, da se, kadar je pod stresom ali neprespan, njegovo telo veliko težje prilagodi mrazu. Voda odseva to, kako se počutimo.

V morju je obstajal drugačen svet. Gozd iz nenavadnih alg, pisane ribe, morski psi, meduze, morske zvezde. Nekoč je zagledal hobotnico, ki se je pred morskim psom skrila tako, da se je v nekaj sekundah obdala s školjkami in kamni. Bila je kot čuden umetniški objekt in morski pes, če se je še tako trudil, ni mogel ugrizniti v njeno mehko meso. Vračal se je vsak dan in jo začel opazovati. Znala je spreminjati barve svojega telesa in se povsem stopila z okolico. Tudi struktura njene kože je lahko v trenutku postala drugačna, na njej so se pojavili špičasti izrastki, ki so spominjali na korale, med katere se je skrila.

Zaradi nje je začel drugače opazovati morski svet, postal je njegov del, začel je razmišljati kot hobotnica. Videl je, kako dobra lovka je in kako spretno zna prelisčiti plenilce. Jasno mu je bilo, da tudi

ona njega radovedno opazuje s svojimi kozjimi očmi. Nekega dne je proti njemu stegnila eno od svojih lovk, čutil je njene priseske na svoji koži, uživala je, ko jo je pobožal, in se stisnila k njemu. "Nekaj se zgodi, ko začne ta žival komunicirati s tabo." In tako se je rodilo nenavadno prijateljstvo. Foster se je spremenil. Nikoli ni bil preveč sentimentalni glede živali, a čudežno se je navezal na hobotnico, depresija se je topila in začel je postajati tudi boljši oče svojemu sinu.

Plaval je z njo in kot metulj je pristajala na njegovi roki, premikala se je na različne načine, lahko je v trenutku postala majhna in podobna kamnu, že naslednji trenutek velika kot dežnik na terasi. Kako to, da se je ta divja žival, ki živi le eno dobro leto, tako navezala name, se je spraševal Foster, še posebej zato, ker hobotnice veljajo za samotarke. Najprej zato, ker je ugotovila, da ni nevaren, potem zato, ker se je rada igrala in ker ji je bila njegova družba všeč. "Ni lepšega občutka na svetu kot povezanost s takšnim bitjem. Meje med nama ni bilo več. Obstajala je le njena veličastnost." Ves čas je premišljeval o njej. Ko se je parila z drugo hobotnico, je vedel, da ne bo več dolgo živela. V svojem skrivališču je izvalila jajčka in začela umirati. Vsak dan je hodil k njej. Nekega dne je ležala na morskem dnu, bila je komaj še živa, a ribe so se že hranile z njenim mesom. "Ljudje pravijo, da je hobotnica nenavadna kot kakšen nezemljan, a ko jo od bliže spoznamo, nam je podobna bolj, kot si mislimo," v filmu pravi Foster. "Naučila me je, da sem del tega sveta in ne le obiskovalec, in to je velika razlika."

Kaj vse znajo

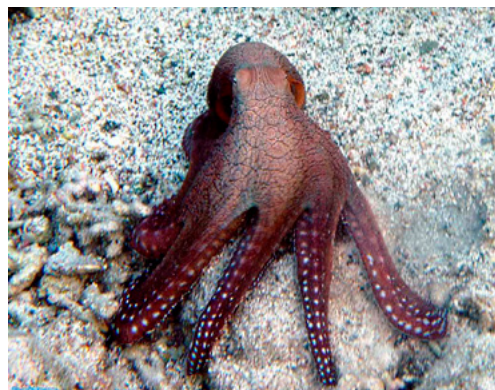
Kot že rečeno, ima tri srca in modro kri, ki po njeni smrti postane prozorna. Njeni možgani imajo več celic kot človek, a niso le v možganih, temveč tudi v lovkah, zato zna vsaka razmišljati po svoje. Kot so opazili biologi, se lahko vsaka lovka vede drugače, kot da bi imela svoj temperament. "Nekatere so plašne in ostajajo v ozadju, druge pogumnejše in se te takoj dotaknejo," v knjigi *The Soul of an Octopus* piše Sy Montgomery, ameriška avtorica knjig o živalih. "Ko

se te dotakne, te hkrati okuša in čuti.” Hobotnice imajo okoli 2000 priseskov in vsakega lahko uporablja neodvisno, to je tako, kot da bi imeli 2000 prstov. Znajo reševati zapletene uganke in hitro ugotovijo, kako odpreti kozarec, v katerem se skriva riba. Kot kakšen Houdini spretno pobegnejo skozi majhne odprtine in prepoznavajo človeške obraze. Mislijo, občutijo in raziskujejo z vsem telesom.

Ali svet vidimo tako kot živali? Slišimo stvari, ki jih slišijo one? Kakšna je njihova realnost, kako jo dojemajo in občutijo? Dolgo so znanstveniki pa tudi filozofi zanikovali, da bi živali imele čustva, misli ali zavest. A vedno bolj ugotavljajo, da to ne drži. Živali dobro vedo, kdo je njihov sorodnik, prijatelj, sovražnik. Naši možgani so velikokrat podobni živalskim in vodijo nas zelo podobni hormoni. Ko ljudje primerjamo svoje možgane z, recimo, možgani šimpanzov, smo zadovoljni, saj so naši večji. Kaj pa, ko jih primerjamo z možgani delfinov, ki so večji in kompleksnejši od naših? Živali vodijo instinkti, se tolažimo. Kaj pa nas? Materinstvo ni intelektualna, ampak nagonska oziroma čustvena reakcija. Naša dejanja in razpoloženja vodijo ter ustvarjajo hormoni in različne kemikalije, ki se pretakajo tudi po telesih živali. Sladkovodnega raka so v nekem eksperimentu vedno, ko je prilezel iz svojega skrivališča, stresli z električnim tokom. Postal je tesnoben in se je ves čas skrival pod kamnom, a ko so mu dali antidepresiv, podobnega, kot ga predpisujejo ljudem, se je sprostil in začel mirno raziskovati okolico. Tablete, ki spremenijo naše razpoloženje, lahko torej spremenijo

tudi razpoloženje nevretenčarja. Kaj to pove o zgradbi njegovega živčnega sistema?

Hobotnice imajo, kot piše Sy Montgomery, hormon, ki je zelo podoben hormonu oksitocin, ki ga ima človek in ki ga povezujemo z našimi najlepšimi občutki od povezanosti do nežnosti, rečejo mu tudi "hormon ljubezni". Prav tako se po njihovih telesih pretakajo kemikalije za strah, srečo, udobje, stres. Pravzaprav je res vprašanje, zakaj jim služi ta "hormon ljubezni", saj živijo samotno življenje in umrejo, še preden se izvalijo mladiči, a morda jih spodbuja k radovednosti, sicer pa vsi, ki so imeli z njimi bližnje srečanje, tudi opazijo, kako zelo crkljive znajo biti.

10 Ko hobotnica izvali jajčka, umre. Zato odrašča kot sirota, nima niti mame niti očeta, ki bi ji pokazala, kako preživeti v morju. Vsega se mora naučiti sama. Kako se lahko v tako kratkem življenju nauči toliko različnih stvari, še vedno bega morske biologe. Ker hobotnica nima lupine, v katero bi se skrila pred plenilci, je še bolj ranljiva, zato je morala razviti različne metode preživetja in lova.

Muškatne hobotnice v slovenskem morju

V piranskem akvariju so imeli tudi veliko hobotnico, ki so jo dobili iz akvarija v Pulju. "Gre za zelo inteligentne živali, ki prepoznavajo obraze, se igrajo, težko na primer očistimo steklo v njihovem akvariju, saj nam ves čas nagajajo. Ker jih moramo hraniti z mrtvim plenom, in to zanje ni nikakršen izziv, jim ribe velikokrat ponudimo v zaprtih posodicah, tako da jih morajo odpreti, če želijo priti do hrane, a zanje to ni preveč težka naloga." Akvariji, v katerih prebivajo, morajo biti obteženi in zaprti, kajti hobotnice lahko spretno pobegnejo in se znajo premikati tudi po kopnem. Manja Rogelja se spomni zgodb prejšnjih vodij akvarija, ki so pripovedovali, da je hobotnica ušla iz svojega akvarija in se sprehodila v sosednjega, v katerem so bile ribe, jih nekaj pojedla in se potem mirno vrnila domov. "Kot da bi šla v trgovino po hrano."

Hobotnice opazuje tudi v morju. Muškatna je precej pogosta in žal je to tudi vrsta, ki jo lovijo ribiči in športni ribiči. Tudi Rogeljeva pravi, da ko opazuješ hobotnico skozi steklo akvarija, je zelo jasno, da ti pogled vrača zelo inteligentna žival. “Ljudje pa težko verjamejo, da so zelo pametne tudi ribe, ki prav tako prepoznajo naše obraze, vedo, kdo jih hrani, in na svoj način komunicirajo z nami.”

Kot ponosna lastnica več kot petindvajset let starega akvarijskega soma se z njo ne bi mogla bolj strinjati.

In ko smo že pri dolgoživosti. Pred kratkim sem v *London Review of Books* brala poetičen članek pisateljice Katherine Rundell o grenlandskem morskem psu. Ko je leta 1606 William Shakespeare v umazanem Londonu, v katerem je kosila kuga, napisal Kralja Leara, je bil veliki morski pes, ki prav zdaj mirno plava v globinah Severnega morja, že živ, njegovi starši so živeli v času, ko je Dante vzdihoval za svojo Beatrice, praprastari starši pa bi lahko poznali Julija Cezarja. Grenlandski morski pes je namreč eno najbolj dolgoživih živali na planetu. Najstarejši, ki so ga odkrili znanstveniki, je bil star 512 let. Živi v večnem mraku, 2200 metrov globoko in ni preveč privlačen. Nekoč so jih, zaradi dragocenega ribjega olja, lovili skoraj do izumrtja. To so veliki in lenobni skrivnostneži. Mirno plavajo v tišini globin, nad njimi pa divjajo vojne, svet gori, ljudje ga znova zgradijo, umetniki pišejo romane, človeštvo napadajo pandemije ... Mladi napol slepi grenlandski pes, ki se je pravkar rodil, bo živ še čez petsto let, ko bo svet čisto drugačen in nepredstavljen. Že to, da obstaja takšno bitje, je prav poseben trenutek upanja.

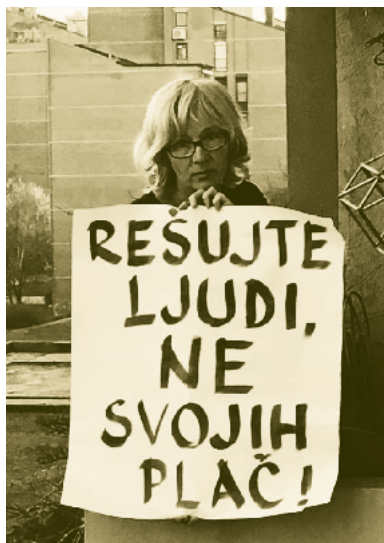
Irena Staudohar, Delo

SANJA FIDLER

Sanja Fidler je po izobrazbi komunikologinja, mama treh otrok in babica ene vnukinje, a zadnje desetletje jo videvamo v prvih vrstah demonstracij za pravičnejšo in bolj humano družbo.

Kaj vas je vzpodbudilo, da ves svoj prosti čas in energijo posvečate boju za boljšo politično ureditev, za pošteno družbo brez koruptivnih politikov, za prevlado dobrega in sočutnega?

12 *Kot najstnica sem v 70-ih zbežala od doma in za svojo me je vzela študentski par v Nemčiji, ki je bil politično zelo aktiven. Najbrž mi je tisto polletno bivanje z njima v univerzitetnem nemškem mestu sredi razburkane politične situacije spremenilo razumevanje vloge posameznika v družbi, ki je bila precej drugačna od tiste, v kateri so nas vzgajali v takratni Jugoslaviji. Najbolj imam v spominu čas pred ameriškim napadom na Irak, ko so milijoni protestirali po večini svetovnih prestolnic, pri nas pa ni bilo nikjer nikogar. Vprašala sem se, ali naj grem sama s transparentom in majhnima otrokoma na ulico. To je bilo v času, ko še nismo imeli mobilnikov in tudi računalniki so bili še redki, kaj šele družabna omrežja. Ta frustracija se je nabirala v meni leta, zares aktivna sem postala na vseslovenskih vstajah 2012 – 2013.*

Spominjam se vas z demonstracij leta 2012, ko ste uspeli zamenjati vlado. Ste bili zadovoljni z menjavo ali mislite da bi bilo lahko se boljše?

Leta 2013 je po petih vseslovenskih vstajah res prišlo do zamenjave vlade. Težko reči, da samo zaradi vstaj, so pa gotovo pomembno prispevale. Tudi če politika, ki je sledila, ni izpolnila vstajniških zahtev in je bila prijaznejša predvsem na zunaj, je bil padec vlade pomemben ravno zaradi tega, ker je bil tudi posledica zahtev ljudi. Na prvih parlamentarnih

volitvah, ki so sledile, je v parlament prišla stranka iz ustajniških vrst, ki je v politiko vnesla nove razmisleke in zahteve, usmerjene k dobrobiti človeka in narave in stran od prioritiziranja investitorjev in ščitenja pravic korporacij. Verjamem, da preobrazba v pravično politiko in družbo ni mogoča brez aktivne participacije ljudi in se ne more zgoditi na nivoju elit.

Letos ste neutrudno delali lutke, pisali in nosili transparente, hodili, kolesarili in se v zadnjem cash vozili v avtibus na sedaj že legendarnih petkovih demonstracijah. Videti je, kot da je v tem letu narediti revolucijo težje kot pred leti. Demonstracije trajajo že več kot pol leta, zbirajo se tisoči in tisoči ljudi, a vlada se se bolj brezobzirno in represivno obnaša. Imate občutek, da so mediji preveč polarizirani in da nimate zadosti podpore?

Razmere so precej drugačne od tistih leta 2012. Od takrat se je tudi politika nekaj naučila. Z medijskimi manipulacijami se da veliko doseči. S pomočjo madžarskega denarja so se pri nas pojavili mediji, ki v imenu "uravnoveženja medijskega prostora" z odkrito sovražno retoriko razširjajo nestrpnost, strah in netižo sovraštvo med ljudmi. Trenutna oblast si skuša prav v teh dneh podrediti tako nacionalne kot komercialne medije. Madžarski kapital iz Orbánovih krogov je uspešno prevzel Planet TV, vlada je ukinila financiranje STA, RTV SLO je pod grožnjo finančnega uničenja z novim medijskim zakonom, češki lastnik POPTV se že sestaja s predsednikom vlade. Ne želim si predstavljati situacije, ko nacionalni medij ne bi izpolnjeval svojega poslanstva in služil interesom javnosti, zato takega scenarija nikakor ni mogoče dopustiti.

Torej verjamete da boste uspeli. Verjamete v pravo demokracijo tudi v teh časih, ko si pod izgovorom pandemije nekatere vlade privoščijo

in
er
vju
13

kaznovati žvižgače namesto kriminalcev, uvajati vse bolj stroge kazni, se požvižgati, da začčenja evropska skupnost gledati na Slovenijo kot na zaveznico nekaterih totalitarnih vzhodno evropskih držav ?

Ja, verjamem, da bomo uspeli. Ker verjamem, da je potreba po svobodi v ljudeh močnejša od strahu pred represijo in se zato glasu upora ne bo dalo zatreti. Ljudje se vse bolj zavedajo, da bi politika morala služiti ljudem in da zlorabe oblasti niso nekaj, kar bi bili pripravljene dopuščati, da je situacija, kot jo imamo danes, preprosto nedopustna, da je politika izgubila kompas in ljudi pustila na cedilu, da je zdravstveni sistem pred kolapsom, da se revščina pogloblja, prekarnost narašča, pravice delavk in delavcev se ožajajo, na drugi strani pa se politiki na obeh javnosti s korupcijo in mahinacijami okoriščajo in zlorabljujejo oblast za organizacijo političnega prostora, ki bi jim prinesla še več možnosti za nadaljnje zlorabe in utrjevanje avtorske oblasti. Ko protestiramo s kolesarjenjem, nam oblast drugo za drugo pošilja globe, da bi nas utišala. Ko protestiramo v avtomobilih, prihajajo globe zaradi oviranja prometa. Vendar se je zopet pokazalo, da je solidarnost močnejša od represije, ljudje želijo pomagati in prispevati za te kazni, zato da se naš skupni upor ne bi ustavil. Tudi zaradi zbiranja prispevkov smo že dobili globo.

Vaše umetniško delovanje?

Moja dolgoletna ljubezen je ulično gledališče, ki sem ga v preteklosti povezovala s plesom, od vstaj naprej, odkar sem spoznala Braneta (Solceta), ki je mojster papirnatih lutk, pa skupaj z njim delujem v papirnatem gledališču Papelito in v protestno-umetniški skupini Protestival. Protestival se je rodil ravno z vstajami leta 2012.

Kako vidite bodočnost?

Vidim jo kot življenje, kjer bomo reševali napake preteklosti in se trudili zagotoviti prihodnost otrokom in vnukom in kjer ne bo prostora za kakršno koli vrsto okoriščanja s skupnim dobrim.

Lučka Koščak

Vaša tri leta v Švici so bila kot vemo uspešna. Kaj vam bo najbolj ostalo v spominu? Kaj je vaš največji uspeh in česa niste mogli izpolniti, če je sploh kaj takega?

Hvala, spoštovana gospa Koščak, res lahko rečem, da so bila tri leta mojega diplomatskega dela v Švici, skupaj z ekipo, seveda, uspešna. Ne glede na to, da nas dela na veleposlaništvu zelo malo, smo uspeli premakniti voz naprej in se lotili nekaterih novih projektov.

Najbolj mi je ostal v spominu uradni obisk predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja septembra 2019 v Bernu in Zuerichu. Takrat smo skupaj z gostiteljem, švicarskim predsednikom Uelijem Maurerjem ugotovili, da Slovenijo in Švico družijo veliko več stvari kot je vidno na prvi pogled. Predvsem pa smo postavili temelje za nove oblike sodelovanja. Žal nam je te načrte prekrižal virus covid-19.

Če pogledam načrte, ki sem si jih zadala pri vodenju veleposlaništva leta 2017, ob prihodu v Bern, in ki sem jih takrat zaupala tudi vašim Ženevskim novicam, smo te načrte dobro uresničevali. Številnimi dogodki smo povečali prepoznavnost Slovenije, blagovna menjava se je povečala za skoraj 7 krat – Švica je bila v letu 2019 peti najpomembnejši partner Slovenije. Na področju človekovih pravic smo vzpostavili sodelovanje v tematiki gospodarstva in človekovih pravic, na predlog Švice je Slovenija postala ustanovna članica novo ustanovljenega Centra za šport in človekove pravice v Ženevi. Od mojega prihoda v Švico smo vedno dobili vabilo predsedniku vlade, da se udeleži vrha Svetovnega gospodarskega foruma, WEF, v Davosu, kar ni samoumevno. Prav tako smo okrepili sodelovanje z WEF, zlasti v okviru Strateškega dialoga o Zahodnem Balkanu. Začeli smo tudi organizirati redne dogodke za Slovence, ki živijo v Švici. Žal nam je korona veliko načrtov preprečila.

Kakšne podobnosti in kakšne razlike med Švicarji in Slovenci ste v teh letih opazili? Med Švicarkami in Slovenkami :)?

Mislim, da smo tako Slovenci kot Švicarji pridni, točni, nagnjeni k perfekcionizmu, da imamo v sebi veliko inovacijsko žilico; hkrati imamo radi naravo, radi smučamo in hodimo v gore, oziroma se nasploh veliko ukvarjamo s športom. To nas družijo. Opažam pa, da so Švicarji bolj varčni, da v povprečju vozijo slabše avtomobile kot prebivalci Slovenije in da si, vsaj mnogi, privoščijo manj kot mi Slovenci. Opazila sem tudi, zlasti v korona krizi, da smo Slovenci bolj odvisni od navodil, ki jih čakamo in potem dobimo od države/vlade, medtem ko so Švicarji bolj vzgojeni k samoodgovornosti. Švicarji bistveno bolj kot Slovenci zaupajo svoji vladi in njenim institucijam; nezaupanje vladi v Sloveniji je hud problem.

16 *Glede Švicark in Slovenk pa bi verjetno vi, draga gospa Koščak, lahko povedali bistveno več od mene. Moja opažanja so, da je več Slovenk zaposlenih, še posebej za poln delovni čas (Švicarke pogosto delajo s skrajšanim delovnim časom). Švicarke imajo manj ugodnosti, ko rodijo otroka, prav tako, ko gre za prostor v vrtcu. So me pa Švicarke še posebej navdušile pred zadnjimi zveznimi parlamentarnimi volitvami oktobra 2019, ko so se same organizirale in s pomočjo aktivnosti, ki so jih peljale prek združenja "Helvetia ruft", Helvetia kliče, dosegle, da je trenutno v zveznem parlamentu kar 43 % poslank. V času mojega mandata pa sem doživela tudi največje demonstracije v Švici – za pravice žensk.*

Vmes se je zgodil covid - 19. Kako ste delali v takšnih novih pogojih? Kaj je prinesel lepega (lahko osebno) in kakšni so bili in so še izživili?

Ja, lepo ste rekli: vmes se je zgodil covid. Ta covid je delo našega veleposlaništva precej postavil na glavo, saj smo v veliki meri postali, če smem tako reči, logistična in turistična agencija tako za slovenske kot švicarske državljane. Dobivali smo več kot desetkrat več vprašanj v zvezi s pravili, omejitvami; pomagali so pri vračanju slovenskih državljanov domov v Slovenijo, prav tako redno poročali o ukrepih, ki jih je v boju proti koroni sprejemala švicarska vlada. Žal slovensko Ministrstvo za zunanje zadeve nima pogojev za delo od doma, zato

nas je večina več čas delala v pisarni. A na srečo imamo ločene prostore in se nismo ogrožali. Prav tako smo bili našim državljanom vedno na razpolago, čeprav določen čas v omejenem obsegu. Žal pa so odpadli vsi dogodki, druženja s švicarskimi politiki in gospodarstveniki, tudi s kolegi iz drugih držav, kar pomeni, da je bil onemogočen velik del sicer normalnega diplomatskega dela.

Kaj je covid-19 prinesel lepega? Zavedanje, da je v takšnih časih zaupanje in timsko delo še posebej pomembno, hkrati je vzpodbudil razmišljanje in iskanje idej o novih načinih našega delovanja. Meni osebno je prinesel to, da sem vsak vikend zavestno iskala gorske točke v Švici, ki niso veliko obiskane, s čimer sem še bolj spoznala raznolikost Švice. Oblikovala sem tudi posebno WhatsApp skupino veleposlanic, ki delajo v Švici in naša komunikacija je v teh včasih tudi hudih časih pokazala veliko mero solidarnosti.

Nam lahko zaupate kam vas bo vodila vaša nadaljnja profesionalna pot?

Odločila sem se, da ostanem v Švici, predvsem, a ne samo, zaradi mojega partnerja. Tako bom po novem živela in delala v Ženevi. Ustanavljam svoje svetovalno podjetje in upam, da bom pridobila čim več projektov in dela, ki me bodo osrečevali in mi omogočili, da bom delala ustvarjalno in s polno paro.

Vem, da ste bili vedno super aktivni in polni novih idej. V Bernu ste omenili idejo o ženskem nogometnem moštvu. Kolikor vas poznam, vem, da vam bo uspelo. Od kod je ta ideja prišla?

Res si želim, da bi se Slovenke in Švicarke še bolj povezale in to na različnih področjih, tudi v športu in nogometu. Poslanke švicarskega zveznega parlamenta so poleti 2020 ustanovile žensko nogometno ekipo. Gonila sila za to je bila poslanka Kathrin Bertschy, izjemna političarka, s katero sva se zelo dobro spoznali in sodelovali v številnih projektih. Pa je padla ideja, da bi ženska nogometna reprezentanca švicarskega parlamenta odigrala tekmo, seveda prijateljsko, s predstavnicami Slovenk, ki živijo v Švici. Zdaj pa čakamo na konec covida-19, da bomo ta načrt uresničile.

Želite povedati še kaj kar se vam zdi važno za vse nas, ki živimo v Švici, pa tudi za tiste v Sloveniji?

V Švici sem spoznala veliko izjemnih Slovenk in Slovencev, ki delajo in so uspešni na različnih področjih. Gre za številne usode ljudi, ki so jih v Švico pripeljali različni razlogi oziroma tudi za Slovence, ki so se tukaj rodili. Življenje v Švici ni enostavno, zato tem bolj občudujem njihove uspehe, njihove želje in prizadevanja, da ohranijo stike z domovino, da omogočijo, da se njihovi otroci tudi v Švici učijo slovenskega jezika, kulture in običajev. Vsem želim vse dobro in vesela bom, če se bomo srečevali še naprej. Srečno vsem!

Lučka Koščak

18

Leto se bo vsak čas prekopicnilo kot zajček v zeljniku in napočil bo čas, ko bo nas, večne otroke v srcu, obiskal dedek Mraz. Tisti z belo brado in sivo kučmo ter plaščem, kot ga je narisal Maksim Gaspari.

Še en lep običaj, s katerim sem odraščala in ga prenašam naprej. S kopico imenitnih pesmic, zgodbic, ilustracij in izvirnih slovenskih slikanic, s katerimi se lahko pohvalimo.

Pa radijske igre, risanke, filmi, dokumentarne oddaje, zakaj pa ne tudi zabavne. Slovenska javna RTV je še vedno imenitna. Upam, da ste si že zdavnaj uredili gledanje in poslušanje njenih oddaj prek vseh mogočih naprav. Pa bralnike imate? Da si lahko izposodite knjige v slovenskih knjižnicah. Jaz jih kar kupim in s tem podprem še avtorje in založnike. Med naslednje nakupe sodi prav gotovo najnovejša knjiga Amalije Mikša. Med že prebranimi pa so najnovejši kresnik Veronike Simoniti, Cankarjev nagradjenec Sebastijan Pregelj, trikrat Golob, pa še Radmilovičev Kolesar. Vsaka po svoje zanimiva.

Kakšen privilegij imamo danes, ko nam je veliko kulture takole dostopne. Vredno je poskrbeti, da je ne bomo izgubili. Med karanteno so slovenska gledališča omogočila gledanje predstav na različnih kanalih. Slovenci imamo vrhunsko gledališče in to je res edina stvar, ki jo pogrešam. Da bi se lahko teleportirala v Cankarja pa zjutraj nazaj. Kje si, Adria?

Preden se dokončno prekopicnem v novo leto, bi se rada zahvalila Uradu za Slovence po svetu. Praktično na vseh razpisih v dobrih dveh desetletjih smo bili uspešni. Bodisi za moje lastne projekte bodisi za kulturne večere in seveda za *Ženevske novice*, ki jih je vsa leta finančno podpiral. Iskrena hvala. Vedno mi je bilo nerodno, da moramo Švicarji prositi za denar v Sloveniji. Nekoč sem to omenila prijateljem, pa me je presenetila njihova reakcija. No, je šel vsaj enkrat naš denar v prave roke. Prepričani smo, da si ga dobro in

uspešno porabila. O, to pa ja. Z ekipo, ki mi je lepšala desetletje, dve, skoraj tri. Se še spomnim, kako smo s predsednikom Franjem Grošljem ugibali, kaj so projekti pa programi pa a ali b in zakaj ne c. Evi Dimčovski je šlo to že bolje od rok. Idej je bilo toliko, da smo komaj dohajali. Pa jedli njene umetniško okrašene torte. Pa obdobje s Tadejem, Sonjo, družino Kozamernik, Živo in Marušo. Tokrat bolj osebno, ampak res ne vem, kako bi se pobrala brez vaše podpore.

Najtarlepšeja hvala. Enim v Ženevo, enim v Slovenijo in vsem ostalim, ki ste nekam poniknili. Naj vam bo lepo, imejte se radi. A vidite, kakšno lepo sonce je zunaj !

Irena Sterckx Militarev

20

TRAJNOSTNE INVESTICIJE, bolj pomembne kot kadarkoli prej!

Kratko o meni. Rodil sem se v Baslu, kjer sem tudi obiskoval del osnovne šole. Pri 10 letih sem se nato preselil v Slovenijo, kjer sem študiral finance in bančništvo. Po letu in pol bivanja v Nemčiji me je veselje pripeljalo spet

nazaj v Basel. Poleg dela sem vpisal magisterij, kjer sem spoznal povezavo med financami in trajnostjo. Končno sem našel nekaj inspirativnega in jasno je bilo, kaj bom raziskoval v zaključni nalogi magistrskega programa.

21

Torej: vprašanje je, kaj razumemo pod besedo *trajnost*? Izvira iz besede “vzdrževati”, kar z drugimi besedami pomeni “ohranjati pri življenju”. Tu gre predvsem za ravnanje z zemljo, tako da človeštvo ostane živo. V Brundtland poročilu opredeljujejo, da prihodnjim generacijam ne bi smeli odvzeti možnosti, da bi zadovoljile osnovne potrebe. Da bi naložbo označili za trajnostno, je treba upoštevati ekološke, socialne in kulturne vidike, ki bi obdržali bivalno okolje za prihodnje generacije.

Naše prebivalstvo se je v zadnjih 19 letih povečalo za 26 %, povpraševanje po naravnih virih pa je izjemno naraslo. Na žalost naš planet ne zmore zadovoljiti povpraševanja in sčasoma presežemo točko meje reproduciranih naravnih virov in tako tudi posledično prihaja do podnebnih sprememb. Poleg tega toplogredni plini pospešujejo podnebne spremembe. Negativne učinke smo že začutili z okoljskega, socialnega in gospodarskega vidika.

Posledično je *Global Footprint Network* ustvaril pregled, ki prikazuje,

kdaj katera država v obdobju enega leta porabi naravne vire sveta, normalizirana na velikost. Katar bi celotne naravne vire porabil že 11. 2. 2019, Luksemburg 16. 2. 2019, ZDA 15. 3. 19, Švica 9. 5. 19 in Indonezija 18. 12. 2019. Naslednja študija, ki so jo objavili, kaže, koliko planetov naše prelepe Zemlje bi potrebovali, če bi svetovno prebivalstvo živelo kot ta določena država. ZDA bi potrebovala 5.0, Avstralija 4.1, Nemčija 3.0, Švica 2.8, Kitajska 2.2 in Brazilija 1. 7..

Leta 2016 je *Svetovni gospodarski forum* ali tudi znano kot *World Economic Forum* (WEF) v svojem poročilu opozoril na 4 največja globalna tveganja v naslednjih 10 letih, v primeru, da se ne bomo uspešno spopadli s podnebnimi spremembami. To so prehrabene krize, vodne krize, ekstremni vremenski dogodki in družbena nestabilnost. Zato je pomembno da se ne osredotočimo samo na okoljska tveganja, temveč tudi na socialna saj sta soodvisna. Okoljske spremembe bodo imele neposreden in posreden vpliv na socialno stabilnost in gospodarstvo.

Postavlja se vprašanje, kako lahko finančni sektor prispeva k transformaciji na okolju in družbi prijaznejšem trajnostnem planetu? Če pogledamo s perspektive finančne industrije, postane očitno, da naložbe močno vplivajo na realno gospodarstvo, saj soodloča o finančnih tokih in selektivno podpira podjetja in projekte v določenih industrijah. Zaradi te realne moči sooblikovanja realnega gospodarstva je tudi soodgovorna za transformacijo in iskanju rešitev le teh. Eden takšnih bi bila upoštevati minimum okoljske in socialne standarde pri procesu odločanja investicij, druga je vlaganje z glavnim fokusom prispevanju k 17 ciljev trajnostnega razvoja, znana tudi kot SDGs ali Sustainable Development Goals, katera je podprta in podpisana od 197 članov združenih narodov (UN). S pomočjo teh ciljev želijo odpraviti revščino, zaščititi planet in zagotoviti, da bodo do leta 2030 vsi izkusili mir in blaginjo.

Kar je pozitivnega značaja je, da se tudi finančna industrija tega zaveda in je posledično v zadnjih letih ob povečanju pozornosti do okoljskih in socialnih vprašanj, tudi naraščalo povpraševanje po trajnostnih naložbah. Z drugimi besedami, število vlagateljev, ki

sledijo strategijam, ki upoštevajo okoljske, socialne in upravljavske dejavnike podjetja v procesu odločanja o portfelju, je v zadnjih letih hitro naraščalo. V letih od 2016 do 2018 so se sredstva trajnostnih naložb na petih glavnih trgih povečala za 34 % in so do leta 2018 dosegla 30,7 biljonov USD (GSIA 2018).

Zaradi povečanega povpraševanja so že bile objavljene vrste raziskav, kako vplivajo trajnostni standardi na uspeh investicij. Vrsta analiz se je ukvarjala z vprašanjem, ali je potrebno žrtvovati prihodek, če upoštevamo trajnostna načela pri procesu odločanja investicij oz. upoštevamo okoljske, socialne in upravljalske standarde. Z drugimi besedami: preiskuje se povezava med trajnostnim uspehom podjetja in finančnem uspehom podjetja. V največji meta analizi *Friedeja, Buscha in Bassena* je bilo analiziranih 2200 individualnih študij; v 51.7 % primerov je bila pozitivna korelacija oz. povezava in v le 4.8 % negativna, vse ostalo je bilo nevtralnno. V drugi meta analizi univerze v Oxfordu, objavljeni v *Arabesque Partners*, v kateri so preverili študije iz 200 virov, je bila 90 % pozitivna korelacija. Torej je jasno, da ni potrebno žrtvovati prihodek ampak obratno, da so iz dolgoročnega vidika trajnostne naložbe bolj dobičkonosne kot pa klasične investicijske strategije.

Navsezadnje ni veliko argumentov proti trajnostnim investicijam. Še vedno pa so potrebne raziskave in razvoj na področjih kot so enotna taksonomija, standardizacija, transparentnost, regulacija in merjenje trajnostne uspešnosti.

Manuel Wedra

KLINIKA ARLESHEIM

Antropozofsko kliniko v vasi Arlesheim blizu Bazla je ustanovila doktorica Ita Wegman na pobudo Rudolfa Steinerja leta 1921. Spoznala sta se v Berlinu, ona je bila holandskega porekla, rojena na Javi, on pa doktor filozofije in začetnik antropozofije, sin avstro-garskega uslužbenca, rojen v Dalmaciji.

Švice ni izbrala slučajno. Tu ženske še dolgo niso imele volilne pravice, a študirale so lahko. V Nemčiji pa je bilo obratno.

24 Čeprav so začetki delovanja Rudolfa Steinerja tesno vezani na Nemčijo, kje je s sodelavci postavil na noge različne družbene vede, kot so pedagogika, arhitektura, filozofija, sociologija, biodinamična agrokultura, umetniško izražanje, itd., se je medicina začela ravno v Švici.

Klinika bo kmalu praznovala stoletnico in ves čas obravnava bolnika celostno. Imajo ogromno izkušenj predvsem z zdravljenjem raka in različnih drugih degenerativnih bolezni. To ni privatna klinika, zato je pokrita z osnovnim zdravstvenim zavarovanjem, kar je prav težko verjeti, tako udobno ti naredijo bivanje v njej.

Imela sem srečo, da sem lahko tukaj preživela dva tedna in tako поблиže spoznala njeno delovanje. K odličnim uspehom zdravljenja po klasičnih metodah (naprimer: kemoterapija) odločilno pripomorejo dodatni zdravilni pristopi kot so: zdravilne terapije z belo omelo, vročinske terapije, terapije z umetnostjo, kot so glasba, risanje, ples, pogovori; odlična, sveže pripravljena lokalna hrana, popolnoma biološkega oziroma biodinamičnega porekla.

Glede na to, da je grški zdravnik Hipokrat, pred katerim vsi zdravniki prisegajo, že zdavnaj rekel, da je hrana zdravilo, bi bilo res super prehrano v bolnišnicah spremeniti. Kaj menite? Seveda se da, Klinika Arlesheim je res dober primer.

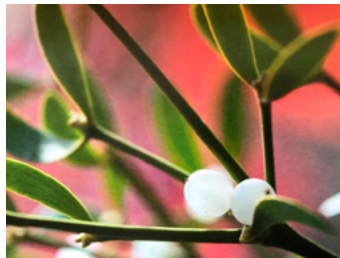

25

Vse imajo čudovito urejeno, od prelepega parka okoli klinike, kjer se bolniki lahko sprehajajo, saj so podnevi oblečeni v svoje običajne obleke, čudovitih koncertov vsako popoldne pred sobami, do izredno empatičnega osebja, ki jih res zanima pacientovo počutje. Pravi mali raj - in ko smo že pri osebju, sem bila veselo presenečena, kot sem bila tolikokrat prej, ko sem nekje po svetu, kjer tega sploh nisem pričakovala, spoznala kakšno prelepo slovensko dušo, tokrat Ireno, izkušeno medicinsko sestro iz Krškega, ki že osem let dela na tej kliniki. Povedala mi je, da je bilo včasih zdravljenje tukaj še bolj kvalitetno, a namesto, da bi se še druge klinike učile od Klinike Arlesheim, zavarovalnice pritiskajo nanjo, da bi prihranile par frankov pri hrani in udobju bolnikov, a brez ugovorov plačujejo velikanske zneske za zdravila farmacevtskim korporacijam.

Kaj lahko naredimo za to, da bomo varni pred profiti najbogatejših? Da se zavemo svoje vrednosti, ki se je ne da plačati z denarjem, saj je zdravje naše bogastvo ...

BOR ZULJAN

igra glasbo Johna Dowlanda v popolnoma novi interpretaciji, uživajoč v veselju do obupa. Pravi avtentični zaklad.

Ali melanholija ustreza, kot je zapisal Victor Hugo, "sreči, biti žalosten"? Prvi samostojni album Bora Zuljana brez dvoma to potrjuje. Slovenski lutnjist je že pritegnil našo pozornost s svojo globoko in občutljivo interpretacijo glasbe Giacoma Gorzanisa, ki je prinesla lepo ravnovesje ob razkošnem in drznem Pinu De Vittoriju (Arcana, Classica št. 208). Danes se posveča glasbi Johna Dowlanda v repertoarju, ki se osredotoča na njegove fantazije, mojstrovine kontrapunkta, arhitekture in virtuoznosti, in z dušo, značilno za elizabetinsko obdobje.

Vse se začne s tišino. Nato pod blazinicami prstov boleča kromatika razkrije svet solz, vzdihov in razočaranih ljubezni: Hamleta in Ofeļije, Romea in Julije. Toda daleč od teatralnosti Paula O'Detteja, katerega posnetek je dolgo ostal referenca (Harmonia Mundi, 1997 Classica št. 163), Bor Zuljan koplje melanholično žilico do dna in prinaša novega Dowlanda, kot ni to uspelo še nobenemu doslej. Širi čas in pušča instrumentu, da živi in umre v njegovih resonancah, hkrati pa poslušalcu daje vtis, da ga preseneti v dialogu med njim in samim seboj, kot ukraden, intimen in pristen trenutek. Kakšno vzdušje!

In potem kar nenadoma poje s svojim angelskim glasom, polnim optimizma! Pleše galjarde, ki se med temnimi fantazijami prepletajo kot kančki upanja, kot bi toliko majhnih barvnih draguljev polepšalo temno obleko. Kljub temu pri Dowlandu, semper dolens, žalost vedno zmaga. Bor Zuljan tega ni pozabil, in tako ta program zapre z mojstrsko vodenim *Farewell*, ganljive človečnosti, iz katere se poslušalec zbudi opijanjen z melanholijo in srečen.

Fabienne Bouvet, Classica, oktober 2020 (CHOC de Classica)

Lučka Koščak, BOJEVNICA

Paviljon Muzej NOB, Tržič, 22.10.2020. – 20.1.2021

video: <https://youtu.be/WVUxdQX31pM>

Kiparka Lučka Koščak je v slovenskem umetnostnem prostoru ena redkih umetnic, umetnikov, ki se ukvarjajo z bivanjsko tematiko. Njeno delo že od začetka zaznamuje nekaj ključnih osnovnih potez. Na eni strani dosledno vztrajanje pri naravnih materialih, kot so glina, kamen in zmrznjena voda, na drugi pa specifičen pristop k obdelavi materiala, za katerega je značilno iskanje prvobitne življenjske moči, ki je ostala ujeta v njem. Že iz tega razmerja med izbiro materialov in ustvarjalnim pristopom je očitno, da je v središču kiparkinega zanimanja življenje kot večni krogotok energije, materije, duha, v tem okviru pa še posebej človekova eksistenca s svojo enkratnostjo, krhkostjo in neizbežnim koncem.

V skladu s to tematiko je temeljno izhodišče Lučke Koščak pri ustvarjanju umetniških del človeška figura. Njen opus sestavlja množica najrazličnejših figur, med katerimi najdemo nosečnice, matere, otroke, mladenke in mladeniče, pare, družine, najbolj številne pa so figure ljudi-angelov, upodobljene v izrezu do pasu, z obrazom, obrnjenim proti nebu, zaprtih oči in smehljajočih se ustnic.

V teh mirnih, spokojnih in vase zazrtih figurah je zajeto bistvo ustvarjanja Lučke Koščak. Občutje, ki ga izražajo, skuša prenesti tudi na nas in nam tako pokazati eno od najbolj naravnih, a skoraj pozabljenih oblik komunikacije – to je ustvarjanje vezi s samim seboj, ki nam omogoča, da izstopimo iz ponorelosti zunanjega sveta in se obrnemo k tistemu, kar nosimo v sebi. To temeljno sporočilo umetnica nadgrajuje z razporejanjem kipov v vrste, kroge ali gruče na razstavah, kjer se na prvi pogled zdijo enaki, kot ljudje v množici ljudi, vendar podrobnejši ogled pokaže, da so si med seboj precej različni, kot posamezniki drug od drugega. Na ta način umetnica skuša prikazati človeka kot posameznika, ki ustvarja vez s samim seboj, in hkrati kot del skupnosti, kjer ustvarja vezi z vsemi ostalimi,

kul
tu
ra
27

bistveno pri tem pa je, da sta obe vrsti komunikacije med seboj povezani.

Tudi tokratno razstavo je umetnica zasnovala na komunikaciji, tokrat s skulpturo Stojana Batiča (1925–2015), ki stoji na ploščadi pred galerijo. Lučka Koščak in Stojan Batič imata kot kiparja več skupnih potez, kot se zdi na prvi pogled. Njuno umetniško delo povezuje afiniteta do klasičnih kiparskih tehnik (klesanje v kamnu, oblikovanje v glini in vlivanje v bron), razgibana obdelava površine kipa z reliefi ali grafizmi kot prehod med njegovim notranjim in zunanjim prostorom, osrednji motiv človeške figure in ne nazadnje poetičen izraz, pri Batiču značilen predvsem za njegovo malo plastiko. Vendar pa je tisto, kar je umetnico pritegnilo pri tej Batičevi skulpturi in na čemer je zasnovala komunikacijo, tema upora proti nevzdržni situaciji, v katerem so se med seboj povezale različne skupine ljudi.

Kot je znano, je Batičeva skulptura nastala kot spomenik NOB. V osnovi gre za krožno kompozicijo s celopostavnimi figurami, ki so zgneten v kompaktno gručo. Figure predstavljajo žensko z otrokom v naročju, kaznjence z obešenimi tablami okrog vratu, partizana z dvignjeno desnico, vodnika s konjem in ranjenca/bolnika. Vse skupaj, stisnjene v gručo, simbolizirajo značilno, heterogeno partizansko vojsko, ki je v skupnem boju povezala tiste, ki so imeli največ razlogov za upor. Kot nakazuje figura z dvignjeno roko, je vodja upora partizan, ki poziva ostale, naj mu sledijo.

Umetnica je v galeriji postavila pendant Batičevi skulpturi, s podobimi vsebinskimi poudarki, a v drugačnem družbenem kontekstu. Postavitev v osnovi sestavlja figura ženske z otrokom v naročju in večje število kiparkinih značilnih angelov v različnih velikostih, barvah in oblikah, razporejenih okrog nje. Ženska z otrokom ima v postavitvi posebno mesto, saj je edina celopostavna figura, vsaj dvakrat višja od ostalih in vmeščena v kompozicijo figur tako, da ostale optično gravitirajo proti njej. Iz te postavitve je očitno, da ima ženska z otrokom v naročju posebno pozicijo v množici posameznikov, in kot je mogoče sklepati po analogiji z Batičevim

kipom, kjer partizan nastopa z dvignjeno roko v poziv upor, je to pozicija voditeljice upora, na katero je postavljena v imenu otroka, ki ga drži v naročju – prihodnosti.

Lučka Koščak skozi to postavitev potegne vzporednico med 2. svetovno vojno, ko so se ljudje bojevali za svobodo pa tudi za idejo nove, bolj pravične in enakopravne družbe (vsaj tako so verjeli), in današnjim časom, ko je spričo naraščajoče neenakosti, migracij in podnebnega kolapsa kot posledic kapitalizma ta ideja spet živa. Na različnih koncih sveta se pojavljajo številne zahteve, protesti in gibanja za spremembe v tej smeri, ki počasi dobivajo oblike množičnega upora. In v tem uporu, ki je ponovno povezal med seboj različne skupine ljudi, postajajo vse bolj pomembne ženske. Njihova moč, da se postavijo na to pozicijo, izhaja med drugim tudi iz izkušnje materinstva, saj skozi spoznajo, kako težko je ustvariti življenje, ga ohranjati in varovati. Kot matere dobro razumejo pomen pravične družbene ureditve, trajnostnega razvoja, ekološke vzdržnosti in naravnega ravnovesja, saj je le tako sploh mogoče misliti kakršnokoli prihodnost otrok in z njimi vseh nas. To je eden glavnih razlogov, zakaj so imele ženske pomembno vlogo v NOB med 2. svetovno vojno in zakaj tudi danes vse bolj stopajo v ospredje, kar dokazujejo številna ženska gibanja, vplivne posameznice na mnogih vodilnih položajih in ne nazadnje tudi mlade aktivistke za ekološko obnovo, kot je Greta Thunberg.

Razstava Lučke Koščak, zasnovana kot pendant Batičevemu kipu, torej v ospredje postavlja žensko kot voditeljico upora proti nevzdržni trenutni situaciji in nosilko perspektive razvoja nove družbene ureditve. Če je bila v času 2. svetovne vojne skupaj z drugimi predvsem borka za osvoboditev slovenskega naroda, je danes najglasnejša borka za osvoboditev človeštva izpod tiranije kapitala, tekmovalnosti, pohlepa, sebičnosti, neumnosti ... in buditeljica upanja s pozivom, ki še vedno velja: *Zbežite sence, vzidi čisti dan! / Kdor si po tihih gozdih zakopan, / komur zgubljeni prah v veseljstvu plava, / kdor v ječah padel si od črnih ran, / glej, iz noči življenje vzplapolava.*

Mojca Grmek

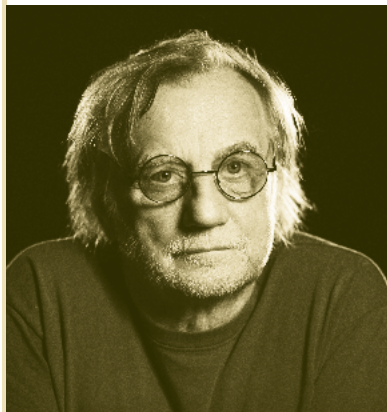

Bojevnica
LUČKA KOŠČAK

30

*Ne se dat, bojevnica,
premagaj okupatorja!
Ob pomoči zavezniških sil
lastnega odpora in dobrih vil
ter naravne in uradne medicine
ga za zmeraj preženi s svoje celine,
da bo ta spet od pete do glave
izključno v pristojnosti tvoje uprave.
Ne ustraši se težkega boja,
ker je jasno, da končna zmaga bo tvoja.
Zato se niti za en sam hip ne predaj.
Zdaj se sicer bliža zima, a za njo spet pride maj.*

Andrej Rozman - Roza

Tone Stojko, "NAŠA JEZA JE BREZMEJNA"

Demonstracije 1968–2020,
Razstava pred Muzejem Novejše
Zgodovine v Ljubljani

Tone Stojko je človek številnih znanj.

Tudi avtor prve fotografije politične aretacije v slovenskem prostoru in nagrajenec Prešernovega sklada. V prvi vrsti nedvomno fotograf. Reportažni, gledališki, portretni, tudi koncertni in osebno intimni. Predvsem pa fotograf demonstracij.

To je NJEGOVA tema, življenjsko poslanstvo, njegov osebni prispevek k družbeni odgovornosti, ki ji z objektivom svojega fotoaparata zvesto sledi že več kot petdeset let.

Demonstracije so po goli definiciji »množično izražanje razpoloženja, navadno v znak protesta«. To ustavno pravico, ki se izraža v nepredvidljivi dinamiki množic, inovativni protestniški scenografiji in skupnem cilju demonstrantov – opozarjanju in zahtevah po spremembi, je zapisal v fotografsko brezčasnost.

Opus, ki ga je ustvaril med prelomnima letoma 1968 in 2020 v slovenskem, jugoslovanskem in srednjeevropskem prostoru je izreden vizualen, kronološki sprehod po demonstracijah različnih družbenih in poklicnih skupin. Preskakuje generacijske in državne meje ter meje različnih sistemov.

Podobe svojih prvih študentskih demonstracij leta 1968 je zapisal črno-belo in analogno, prav tako tudi odločen in množičen odziv slovenske družbe v demokratičnem vrenju osemdesetih in začetka devetdesetih. Danes jih hrani Muzej novejše zgodovine Slovenije.

31

Barvne in digitalne pa so fotografske podobe številnih javnih izrazov nezadovoljstva na začetku 21. stoletja. Tako tistih v času globalne finančne krize kot tudi povsem novih načinov demonstriranja v »koronavirusnem« letu 2020.

Tone Stojko, samoiniciativni garač, je bil s sprva skromno nato pa z vedno bolj sofisticirano fotografsko opremo, obvezno prenosno lestvijo ter izjemnim občutkom za sosledje dogodkov, vedno znova na pravem mestu. Tudi takrat, ko je med množico protestniških transparentov v objektiv svojega fotoaparata ujel tistega z napisom »Naša jeza je brezmejna«.

Nataša Strlič, Muzej novejše zgodovine Slovenije

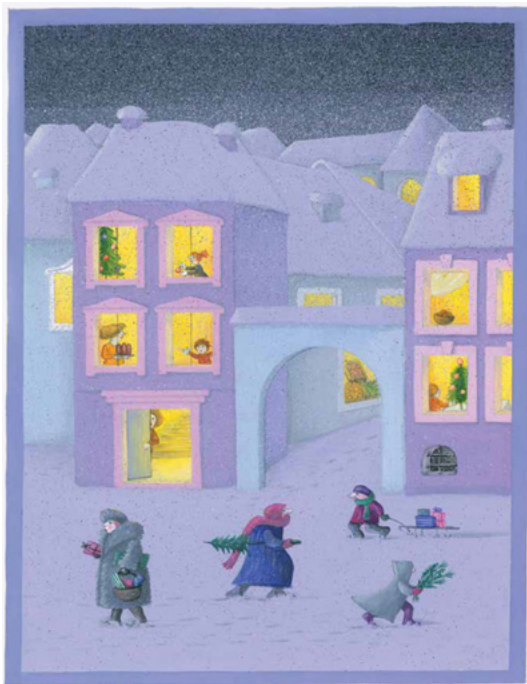
Zborovanje v podporo četverici
Rally in support of »the four«
Ljubljana, 21. 6. 1988

Moskva po državnem udaru
Moscow after the state coup
Moskva, Sovjetska zveza / Moscow, Soviet Union, 22. 8. 1991

Shod proti politiki Vlade Republike Slovenije
Rally against the policy of the Government of the Republic of Slovenia
Ljubljana, 30. 11. 2012

Drugi petkov kolesarski protest
Second Friday cyclist protest
Ljubljana, 1. 5. 2020

33

DECEMBER

*Ko se zgodaj stemni in naš svet se shladi,
da je treba prižigat luči in peči,
pride praznični čas zimskih pravljicnih sil
in lepo okrašenih drevesc ter daril,
ki so pod njimi v dokaz,
da nekdo ima rad tudi nas.*

Andrej Rozman - Roza, ilustracija Marlenka Stupica

Kulturni dogodki so vidni na
internetni strani: www.bern.embassy.si.

Na dogodke se lahko prijavite na
Facebook spletni strani: Slovenci v Švici
ali Združenje ženevskih Slovencev.

Prvi petek v mesecu
(razen med počitnicami) poteka maša
v slovenskem jeziku v Ženevi.
Za informacije pogledjte na stran
www.slomisija.ch.

34 Za informacije v zvezi z dopolnilnim
poukom slovenščine pogledjte na
www.zrss.si/slovenscina ali
www.slovenskiotroci.ch

Veleposlaništvo RS v Bernu
objavlja novice na spletni strani
www.bern.embassy.si.

Urednica: Lučka Koščak
T: 076 37 97 222
E-mail: lucka.koscak@gmail.com

Fotografije: A. Cattaneo, N. Kreutzmann,
T. Stojko, B. Solce, S. Stojko Falk

Oblikovanje: Petra Petan
Tisk: Partnergraf d.o.o.

Veleposlaništvo Republike Slovenije

Schwanengasse 9/II,
3011 Bern
T: +41 (0)31 310 90 00
F: +41 (0)31 312 44 14/18
E: vbe@gov.si
W: www.bern.embassy.si

Konzulat Republike Slovenije

Rue du Scex 18 CH
1950 Sion
T: +41 (0)27 306 56 10
F: +41 (0)27 306 56 39
E: janez.lapajne@jyl.chg

Ivan Janez Lapajne,
častni konzul

**Združenje ženevskih
Slovencev / Association
des Slovènes de Genève**

*fb: Združenje ženevskih
Slovencev*

Ženevske novice izidejo
enkrat letno s finančno
podporo *Urada vlade RS
za Slovence po svetu*. Prvič
so izšle januarja 1992.

Ustanovljeno 19. julija 1991
Predsednica: **Sabina Mumenthaler**
Podpredsednik: **Sergij Cesar**
Blagajnik in tajnik: **Urban Furlan**

Ženevske novice izdaja / Editeur:
**Združenje ženevskih Slovencev /
Association des Slovènes de Genève**
c/o Sergij Cesar
Avenue Dumas 11, 1206 Genève
E-mail: slovenijage@hotmail.com

NAŠA
NOST

PLANETA
B
NE OBSTA

STAVITE
ENOČID
ER DE
ČAS

KO SE OTROCI
VEDEJO KOT BI SE
MORALI VODITELJI,
VODITELJI PA SE
OBNAŠAJO KOT OTROCI
JE ČAS ZA
SPREMEMBO